

Š i f r a k a n d i d a t a :

Državni izpitni center

M 1 9 1 5 1 1 1 2

SPOMLADANSKI IZPITNI ROK

ZGODOVINA

≡ Izpitna pola 2 ≡

Narodna zgodovina

Petek, 7. junij 2019 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Izpitni poli je priložena barvna priloga.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani).

Izpitna pola vsebuje 25 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 60. Za posamezno nalogo je število točk navedeno v izpitni poli.

Rešitve pišite z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom v izpitno polo v za to predvideni prostor **znotraj okvirja**.

Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

*Ta pola ima 16 strani (1–16), od tega 2 prazni.
Barvna priloga ima 4 strani (17–20).*

© Državni izpitni center
Vse pravice pridržane.

V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.

Prazna stran

OBRNITE LIST.

Razvoj zgodovinskih dežel in Slovenci

1. Naseljevanja Slovanov v Vzhodne Alpe je potekalo med 6. in 9. stoletjem.

Obkrožite črke pred tremi pravilnimi trditvami.

- A Slovanska poselitev je potekala v dveh valovih.
- B S triletnim kolobarjenjem so se Slovani začeli ukvarjati ob prihodu v Vzhodne Alpe.
- C Slovani so od staroselcev prevzeli antična imena za kraje in reke.
- D Poseljevanje je potekalo skupaj z Langobardi.
- E Pomemben zgodovinski vir za proučevanje tega obdobja je delo Zgodovina Langobardov.
- F Slovanski priseljenci so najgosteje poselili območje Pomurja.

(3 točke)

2. Družbena podoba Karantanije je bila že v 8. stoletju razslojena.

/.../ srednjeveški družbeni sloj pri Slovencih, ki se je že v starokarantanski dobi povzpел nad svobodnjake. Koseška oborožena sila je bila temelj knežje oblasti /.../. Kot t. i. politično ljudstvo so kosezi odločali pri volitvi ali ustoličenju novega kneza.

(Vir: Ilustrirana zgodovina Slovencev, str. 58. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1999)

- 2.1. Kateri sloj je predstavljal večinsko prebivalstvo Karantanije?

- 2.2. Kako so Karantanci pridobivali patriarhalne sužnje?

- 2.3. Pojasnite posebnosti položaja kosezov v zgodnjersrednjeveški družbi alpskih Slovanov.

(3 točke)

3. S padcem pod frankovsko nadoblast se je pri Slovanih začelo pokristjanjevanje. Pri reševanju si pomagajte s sliko 3 v barvni prilogi.

3.1. Iz katerih cerkvenih središč je potekalo širjenje krščanstva na območje Karantanije?

3.2. Pojasnite, zakaj je med pomembnima krščanskima središčema izbruhnil spor.

(2 točki)

4. Ob Karantaniji sta bili pomembni državni tvorbi alpskih Slovanov Karniola in Spodnja Panonija. Povežite državni tvorbi z značilnostmi njunega delovanja, tako da na črte pred značilnostmi v levem stolpcu vpišete ustrezne črke iz desnega stolpca.

___ Metod je leta 869 ustanovil škofijo.

___ Leta 820 so se pridružili uporu Ljudevita Posavskega.

___ Kocelj je dosegel politično samostojnost.

___ Središče je bilo v Zgornjem Posavju.

K Karniola

S Spodnja Panonija

(2 točki)

5. Na ozemlju današnje Slovenije je od 6. do 16. stoletja potekala kolonizacija.

Na nekaj manj kot 160 hubah, v glavnem v obeh dolinah, so sedeli domači slovanski staroselci (Sclavi). Na ravnino je dal škof naseliti koloniste iz Bavarske (Bauuari) – verjetno s svojih tamkajšnjih posestev –, ki so sedeli na nekaj več kot 90 hubah in so bili kasneje organizirani v poseben bavarski urad. Manjša skupina kolonistov pa je prišla iz Koroške (Carentani) in se naselila v bližnji gričevnat svet, kjer je sedela na približno 15 hubah.

(Vir: Mlacović, D., Urankar, N., 2010: Zgodovina 2. str. 148. DZS. Ljubljana)

5.1. Katera območja so kolonisti naseljevali v prvih dveh fazah kolonizacije?

5.2. Navedite razloge, ki so zemljiške gospode silili v kolonizacijo med 12. in 15. stoletjem.

(2 točki)

6. Oblikovanje dežel je bil proces, ki je trajal več stoletij, preden je deželnim gospodom uspelo uveljaviti oblast nad vso deželo.

V Karantanski krajini, združeni s porečjem gornje Aniže in Mure, kmalu pa razširjeni na Ptujsko krajino, so mejni grofje v 12. st. bolj s silo kot zlepa postali hkrati tudi gospodarji precejšnjega števila gosposčinskih ozemelj /.../. Šlo je za rodbino, ki je izvirala iz avstrijskega Traungauna, natančneje iz okolice Steyra.

(Vir: Vilfan, S., 1994: Dokumenti slovenstva, Prek gospostev do dežel, str. 211. Cankarjeva založba. Ljubljana)

- 6.1. Imenujte rodbino, ki je oblikovala deželo, omenjeno v zgornjem besedilu.
- 6.2. Pojasnite, kako so si posamezne fevdalne rodbine pridobile deželnoknežji status.

(2 točki)

7. Med 12. in 15. stoletjem je na današnjem slovenskem ozemlju obstajala cela vrsta vplivnih plemiških rodbin. Pri reševanju si pomagajte s sliko 4 v barvni prilogi.

- 7.1. V čigavih rokah je bil precejšen del slovenskega ozemlja, če odmislimo plemiške rodbine?
- 7.2. Navedite plemiški rodbini, ki sta se sredi 15. stoletja bojevali za dinastično oblast nad današnjim slovenskim ozemljem.
- 7.3. Pojasnite, kako sta rodbini rešili medsebojni spor.

(3 točke)

8. Od začetka 14. stoletja je na slovenskem ozemlju rasla moč poznejših celjskih knezov.

Presvetli knez cesar Sigismund /.../ je oba Celjana povzdignil v poknežena grofa. Odslej naj bi se imenovala omenjena dva Celjana ter njuni dediči in potomci plemeniti, pokneženi grofje in knezi rimskega cesarstva /.../. Postavljati in imeti smejo v vseh svojih grofijah, gospostvih in deželah popolna in prava okrajna sodišča.

(Vir: Klaić, N., 1982: Zadnji knezi Celjski v deželah Sv. krone, str. 63. Zgodovinsko društvo. Celje)

- 8.1. Katere novosti so grofje Celjski pridobili z dednim naslovom nemških državnih knezov?

- 8.2. Pojasnite, kaj je povzročilo izumrtje celjske dinastije.

(2 točki)

9. V obdobju nemškega brezvladja (interregnuma) je del slovenskega ozemlja za kratek čas zavzel Otokar II. Premysl.

- 9.1. Kateri nemški cesar je zaustavil Otokarjevo prodiranje proti Jadranu?

- 9.2. Med katere tri države je bilo razdeljeno današnje slovensko ozemlje v 15. stoletju?

(2 točki)

10. Od 11. stoletja so na naših tleh pospešeno nastajala mesta. Razvila sta se dva tipa: celinska in obalna mesta.

Opis mesta in škofije Justinopolis iz leta 1700

Če služi morje s svojimi ribami mestu kot ploden ribnik, je podeželje s svojo živino in divjadjo zanj obilna shramba, medtem ko je mesto za prebivalce vse pokrajine bogato trgovsko središče, kamor prihajajo in kjer se oskrbujejo z vsem potrebnim. Primanjkuje mu samo žitaric, za katere je včasih prisiljeno moledovati v tujini, zato pa ima v izobilju vina, olja in soli, ki jih premišljeno deli s Kranjsko, Furlanijo in drugimi, bolj oddaljenimi deželami.

(Vir: Mlacović, D., Urankar, N., 2010: Zgodovina 2, str. 162. DZS. Ljubljana)

V notranjščini je v srednjem veku naselje, ki je imelo pravico do tedenskega sejma (tržna pravica v ožjem pomenu), veljalo za trg. Če je povrh imelo tudi pravico do utrd (zlasti do obzidja), je veljalo za mesto in imelo mestne pravice. /.../ V 12. stoletju je najbrž nastalo več meščanskih naselij, vendar se dokumentacija o tem skoraj ni ohranila.

(Vir: Ilustrirana zgodovina Slovencev, str. 111. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1999)

Obkrožite črko pred izbranim tipom mest.

A CELINSKA MESTA

B OBALNA MESTA

10.1. Navedite čas nastanka teh mest.

10.2. Opredelite, katero območje je bilo pod oblastjo mesta.

10.3. Navedite gospodarske dejavnosti, s katerimi so se ukvarjali v teh mestih.

10.4. Kdo so bili nosilci mestne samouprave?

(4 točke)

11. Pomembno vlogo pri razvijanju kulturnega življenja so imeli samostani, znotraj katerih so delovali različni meniški redovi. Pri reševanju si pomagajte s sliko 5 v barvni prilogi.

11.1. Navedite po dva kraja, v katerih je imel navedeni meniški red svoj samostan:

cistercijani: _____

kartuzijani: _____

minoriti: _____

11.2. Pojasnite kulturni pomen srednjeveških samostanov na Slovenskem.

(2 točki)

12. Turški vpadi so dosegli tudi vse slovenske dežele in povzročili velikansko škodo. Viljem Turjaški je leta 1491 zapisal:

Kar se ostalih Turkov tiče, taborijo z glasnim krdelom še pri Beli cerkvi; napravljajo z ropom in požigom tako škodo, da je žalostno pisati. Šentjernej v polju, Hmeljnik, Novo mesto, Prežek, Kostanjevica, Otočec, Mehovo, vsi ti okoliši so požgani in opustošeni; to pravijo tisti, ki so to videli. Tako je cela dežela do okoliša vse do Ljubljane požgana in opustošena. Čakamo jih sem vsako uro.

(Vir: Kos, M., Gestrin, F., Melik, V. 1982: Zgodovinska čitanka za 6. razred osnovnih šol, str. 49. DZS. Ljubljana)

12.1. Navedite značilnosti turških vpadov.

12.2. Razložite demografske posledice turških vpadov na slovensko ozemlje.

(2 točki)

13. Po letu 1500 so bile dežele Štajerska, Koroška in Kranjska povezane v skupino, katere namen je bila učinkovitejša protiturška obramba.

Kakšno ime se je uveljavilo za to skupino dežel?

(1 točka)

14. Zaradi vse slabšega položaja podložnikov so v slovenskih deželah izbruhnili kmečki upori. Pri reševanju si pomagajte s sliko 6 v barvni prilogi.

V drugo smo bili v naši stari navadi težko in hudo prizadeti zaradi nezmotljive tlake. Vsako gospostvo ima določeno tlako po stari navadi. Pri tem pa nas niso pustili, marveč za vse delo v vinogradu, na polju, pri delu na plotu in jarku, pri pripravljanju tesarskega in kurilnega lesa in za vse drugo delo, ki jim je bilo potrebno in kolikorkratkoli so nam ga napovedali in ukazali, moramo biti pripravljene, sicer pa nas rubijo.

(Vir: Grafenauer, B., 1962: Kmečki upori na Slovenskem, str. 109. DZS. Ljubljana)

Ta upor izvira od tod, da so se kmetje večkrat pritožili cesarski milosti proti svojim zemljiškim gospodom, ko ni bila izkazana pomoč, so prisegli, da bodo gospodo pregnali, odpravili naklade (izredni davek), dace (davki na prodajo živil) in druga bremena. /.../ Govorilo se je, da hočejo, ko bodo gospodo pregnali, ustanoviti v Zagrebu cesarsko namestništvo, sami pobirati davke in sami skrbeti za mejo.

(Vir: Grafenauer, B., 1962: Kmečki upori na Slovenskem, str. 221–224. DZS. Ljubljana)

Obkrožite črko pred izbranim kmečkim uporom.

A VSESLOVENSKI KMEČKI UPOR

B HRVAŠKO-SLOVENSKI KMEČKI UPOR

V obliki krajšega razmišljanja opišite izbrani kmečki upor, pri čemer upoštevajte te elemente: katerega leta se je upor začel; navedite slovenske dežele, ki jih je upor zajel; navedite vzroke za izbruh upora; kdo je upor zatrl; pojasnite, zakaj ima ravno ta upor posebno mesto med slovenskimi kmečkimi upori.

(5 točk)

15. Primož Trubar je postavil temelje tudi osnovnošolskemu izobraževanju na Slovenskem.

Raven tiga en vsaki pridigar inu farmošter ima tudi per suji fari eniga šulmojstra oli mežnarja imejti inu držati, de te mlade hlapčiče inu deklice, purgerske inu kmetiške otroke, vuči slovenski brati inu pisati, ta katehismus zred s to kratko izlago izvuna povedati. Inu de taki hlapčiči inu deklice vsako nedelo ob puldnevi oli večernici zred s tejmi farmani v to cerkov prido inu ta katehismus, koker je le-tukaj zapisan, vprašajoč inu odgovarjajoč očitu inu zastopu izvuna gori povejo.

(Vir: Rupel, M., 1934: Slovenski protestantski pisci, str. 83. Tiskovna zadruga v Ljubljani. Ljubljana)

15.1. Kakšne zamisli je imel Primož Trubar glede osnovnošolskega izobraževanja?

15.2. Navedite dve pomembnejši knjižni deli Primoža Trubarja.

15.3. Opredelite vlogo protestantov na cerkvenem področju.

(3 točke)

Slovensko nacionalno preoblikovanje

16. Slovenski narod je v drugi polovici 18. stoletja doživljal narodno prebujenje, začela se je uveljavljati narodna zavest.

Obkrožite črke pred tremi pravilnimi trditvami.

- A V Zoisovem krogu sta bila Anton T. Linhart in Valentin Vodnik.
- B Linhart se je prizadeval za jezikovno delitev notranjeavstrijskih Slovanov.
- C Marko Pohlin je napisal delo Poskus zgodovine Kranjske.
- D Blaž Kumerdej si je prizadeval za razvoj šolstva na Kranjskem.
- E Jernej Kopitar je zagovarjal stališče, da kranjski in štajerski Slovani govorijo isti jezik.
- F Večina »preroditeljev« je že imela oblikovano narodno zavest.

(3 točke)

17. Marčna revolucija leta 1848 je prinesla idejo o združitvi slovenskega narodnostnega ozemlja ne glede na deželne meje.

Slika 1

(Vir: Cvirn, J., Studen, A., 2010: Zgodovina 3, str. 127. DZS. Ljubljana)

- 17.1. Kateri Slovenec, prikazan na sliki 1, je imel pomembno vlogo pri nastanku besedila programa Zedinjena Slovenija?
- 17.2. Pojasnite zahteve iz programa Zedinjena Slovenija.

(2 točki)

18. V času Bachovega absolutizma so nacionalna gibanja na političnem področju povsem zamrla, narodne ideje so Slovenci izražali le na kulturnem področju.

- 18.1. Po čem je znan Peter Kozler?
- 18.2. Razložite, kakšne posledice je imel Slomškov prenos sedeža lavantinske škofije v Maribor za oblikovanje današnje severne meje Slovenije.

(2 točki)

19. Ustavna doba je omogočila hitrejše širjenje narodne zavesti. Zlasti pomembno vlogo so pri tem odigrale čitalnice in tabori.

Povežite obliko narodnega gibanja na desni z značilnostmi tega narodnega gibanja, tako da na črto v stolpcu na levi vpišete ustrezno črko.

_____ 1861 v Trstu	
_____ mobilizacija kmečkega prebivalstva	Č čitalnice
_____ 1868 v Ljutomeru	T tabori
_____ prirejanje kulturnih prireditev	

(2 točki)

20. V času Taaffejeve vlade je Slovincem uspelo pridobiti nekaj več pravic.

Slovenščina si je mukoma utirala pot v srednje šole. Šele po nastopu Taaffejeve vlade se je začela uveljavljati kot učni jezik, najprej v nekaterih nižjih gimnazijah, vendar ne enako po vseh slovenskih pokrajinah. Na Kranjskem sta bili dve gimnaziji popolnoma nemški, štiri pa nemško-slovenske. Na slednjih je bila slovenščina učni jezik v nižjih, po letu 1908 pa tudi pri nekaterih predmetih v višjih razredih. Na gimnaziji v Celju in Mariboru so si Slovenci le s težavo priborili slovenske oddelke v nižjih razredih. Na gimnazijah v Celovcu, Beljaku in Št. Pavlu so poučevali samo v nemščini.

(Vir: Ciperle, J., 1987: Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja, str. 66. Slovenski šolski muzej. Ljubljana)

- 20.1. Kakšen položaj si je slovenščina pridobila v času Taaffejeve vlade?
- 20.2. Zakaj je bil položaj slovenščine najmanj ugoden na koroških gimnazijah?
- 20.3. Pojasnite, zakaj lahko trdimo, da je Taaffejeva vlada priznala Kranjsko za deželo s slovensko večino.

(3 točke)

21. V začetku devetdesetih let sta se v slovenskem političnem prostoru pojavili dve politični usmeritvi, liberalna in katoliška.

21.1. Navedite ime in priimek vodilnega politika Katoliške narodne stranke s slike 2.

Slika 2

(Vir: Cvirn, J., Studen, A., 2011: Zgodovina 3, str. 144. DZS. Ljubljana)

21.2. Pojasnite strankina načela na socialnem področju.

(2 točki)

22. Znotraj slovanske usmeritve se je slovenska politika vse bolj opirala na južnoslovanske narode, o čemer priča tudi memorandum enega izmed slovenskih politikov Francu Ferdinandu:

Naš državnopravni program je trializem. Zavzemamo se zanj ne le iz narodnih, temveč tudi iz dinastičnih vzrokov; kajti pretežna masa slovenskega ljudstva je cesarju zvesta in stremi za veliko, mogočno monarhijo pod žezlom habsburške dinastije. Združitev jugoslovanskih pokrajin v tretje državnopravno telo v okviru monarhije je dinastična potreba, ker se tem potom ustvari uspešna protiutež zoper tri najnevarnejše sovražnike dinastije.

(Vir: Cvirn, J., Studen, A., 2011: Zgodovina 3, str. 148. DZS. Ljubljana)

22.1. Kako se imenuje koncept, opisan v zgornjem memorandumu.

22.2. Pojasnite, kakšen je bil odziv drugih narodov v monarhiji na to slovensko zasnovano povezovanja.

(2 točki)

M 1 9 1 5 1 1 1 2 1 5

V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.

23. Preporodovci so bili tajna organizacija z izrazito protiavstrijskim stališčem.

Gibanje je pomenilo protest proti vsem slovenskim političnim strankam; izhajalo je iz prepričanja, da tudi »polovična svoboda«, tj. južnoslovenska država znotraj federalizirane habsburške monarhije, ni dosegljiva brez revolucije in da se je za takšno ceno zato bolje usmeriti neposredno k neomejeni svobodi, k neodvisni in celotni Jugoslaviji.

(Vir: Ilustrirana zgodovina Slovencev, str. 278. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1999)

Pojasnite, kako so preporodovci videli rešitev jugoslovanskega vprašanja.

(1 točka)

24. Po letu 1848 si je neoabsolutistični režim z različnimi liberalnimi ukrepi prizadeval oživiti gospodarstvo, kar je imelo ugodne učinke. Pri reševanju si pomagajte s sliko 7 v barvni prilogi.

24.1. Navedite pomembnejša industrijska središča na območju današnje Slovenije.

24.2. Pojasnite, kaj je vplivalo na razvoj premogovništva v Zasavju.

(2 točki)

25. Navedenim dogodkom dodajte ustrezno letnico: 1843, 1848, 1861, 1863, 1896, 1913.

_____ ustanovitev društva Južni Sokol

_____ ustanovitev JSDS

_____ začetek izhajanja Kmetijskih in rokodelskih novic

_____ Cankarjevo predavanje Slovenci in Jugoslovani

_____ izid Kozlerjevega zemljevida

_____ peticija Kaj Slovenci terjamo

(3 točke)

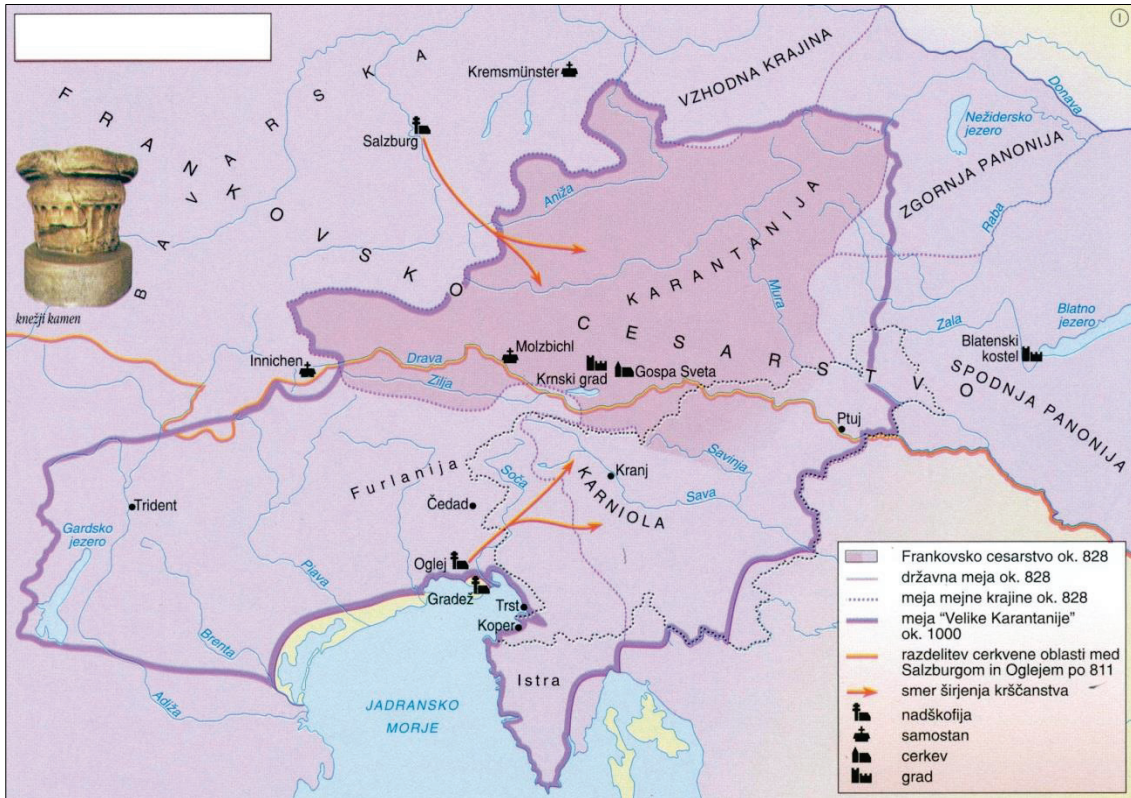

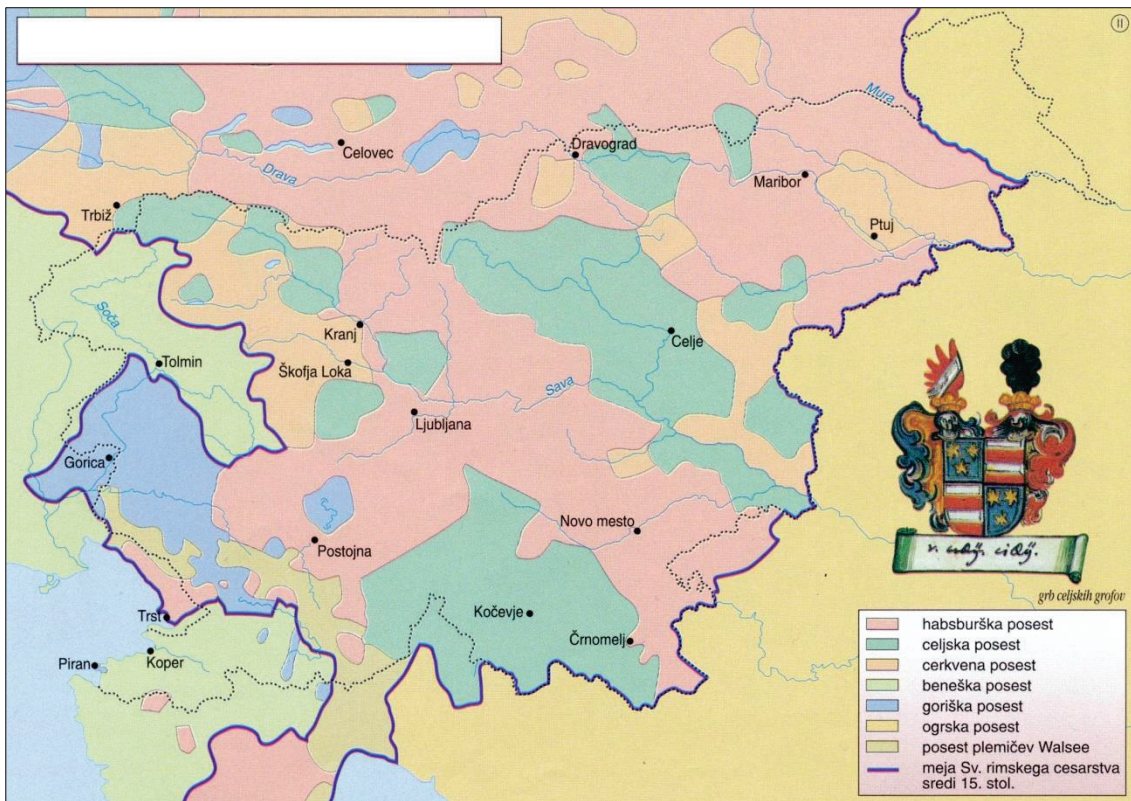
M 1 9 1 5 1 1 1 2 1 7

Barvna priloga (k Izpitni poli 2)

Slika 3: Karantanija po letu 828

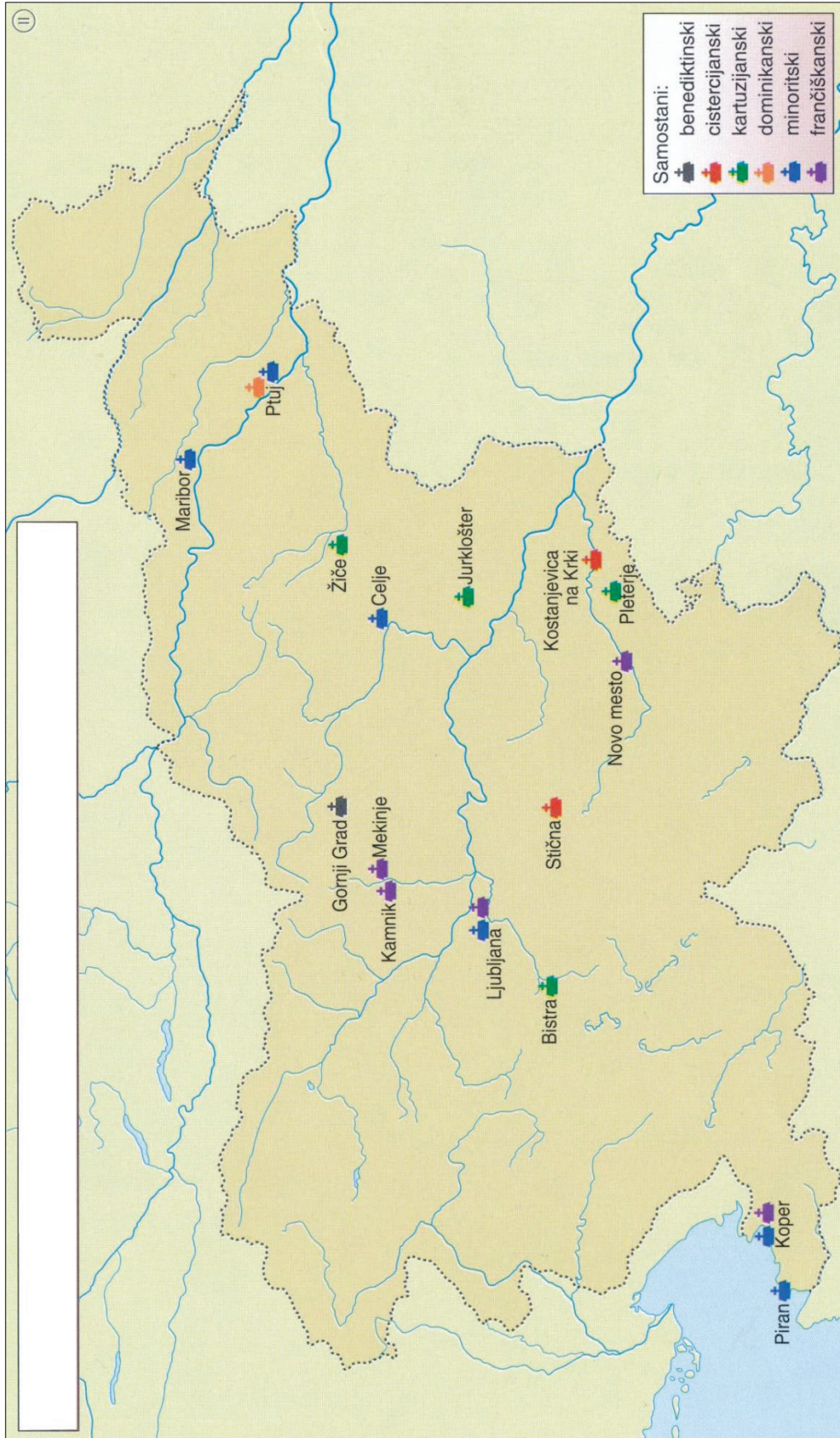
(Vir: Mali zgodovinski atlas, str. 29. Modrijan. Ljubljana, 2009)

Slika 4: Fevdalna posest na Slovenskem

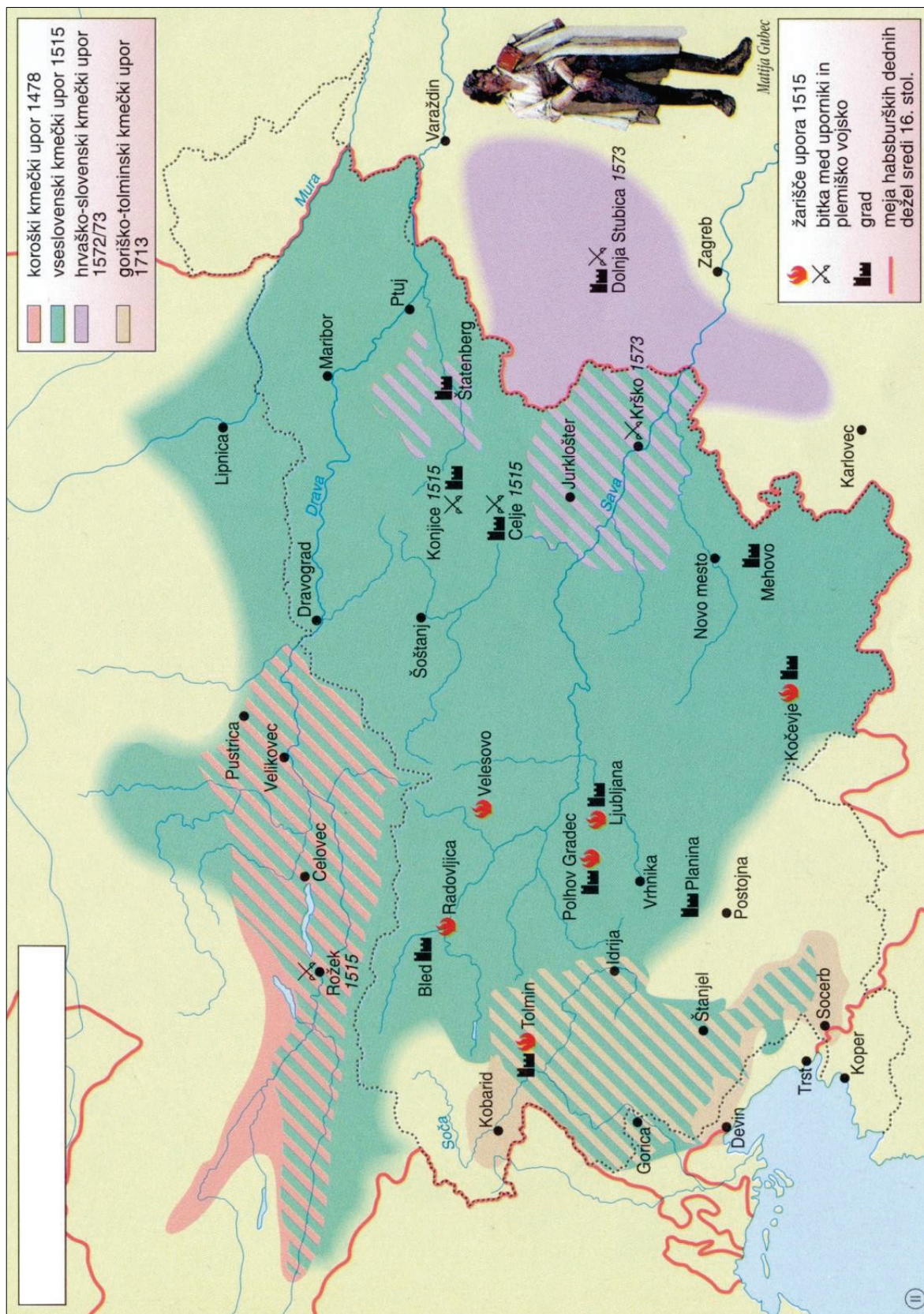
(Vir: Mali zgodovinski atlas, str. 29. Modrijan. Ljubljana, 2009)

V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.

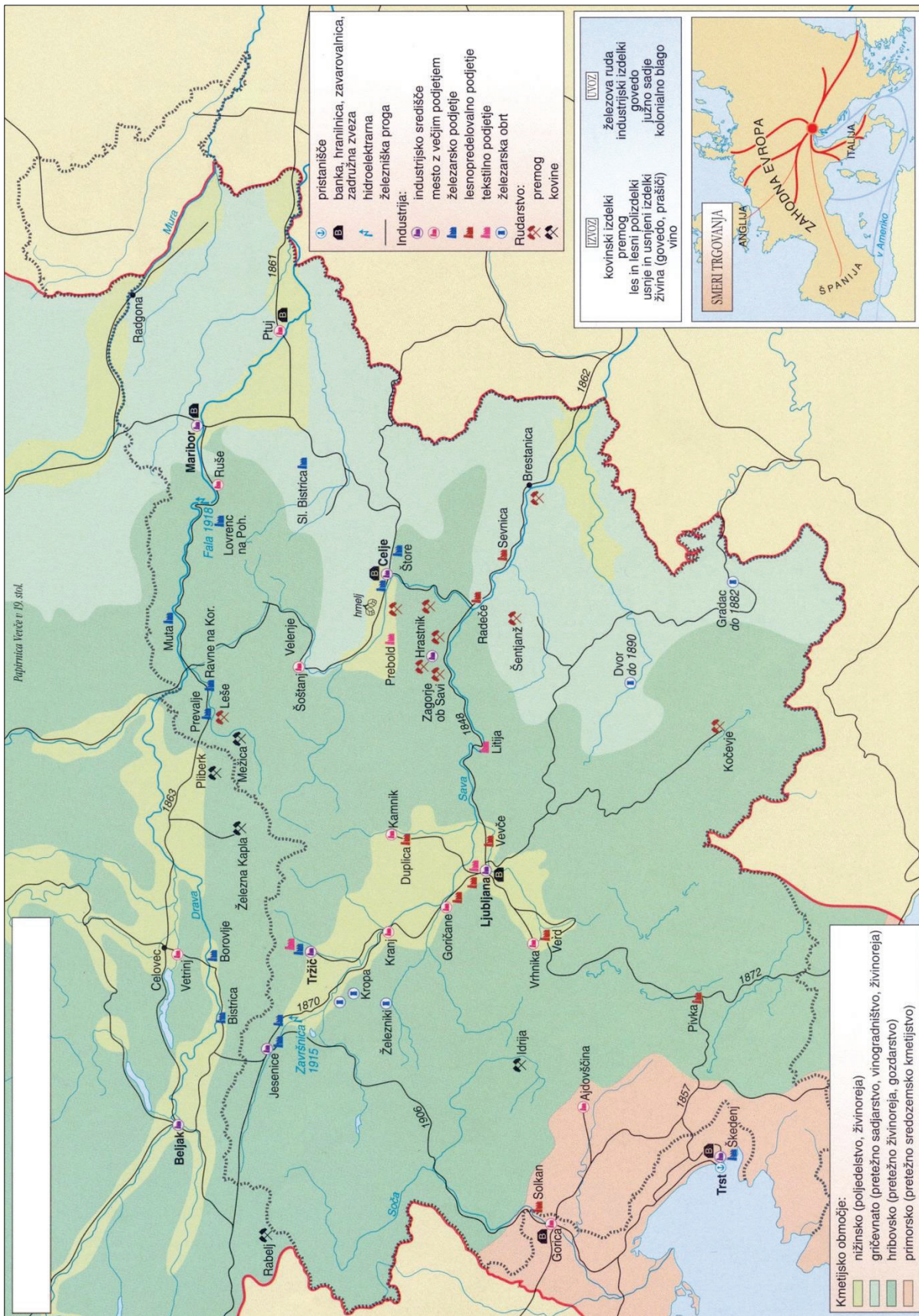
Slika 5: Samostani in samostanska kultura na Slovenskem v srednjem veku

(Vir: Mali zgodovinski atlas, str. 31. Modrijan. Ljubljana, 2009)

Slika 6: Kmečki upori na Slovenskem

(Vir: Mali zgodovinski atlas, str. 30. Modrijan. Ljubljana, 2009)

Slika 7: Gospodarstvo na Slovenskem 1850–1918

(Vir: Mali zgodovinski atlas, str. 57. Modrijan. Ljubljana, 2009)

V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.